

нської ССР / Ващенко К.И., Петриченко А.М., Шульте Ю.А. Под ред. В.А. Ефимова. К., «Наукова думка», 1988. – 376 с. 4. Столбовой Сергей Захарович. Личное дело № 646, 1930 – 1954 года // Архив НТУ «ХПИ». – 115 л. 5. Василенко Семён Федорович. Личное дело № 8845, 1930 – 1941 года // Архив НТУ «ХПИ». – 56 л. 6. Анащенко Николай Николаевич. Личное дело № 88276, 1931 – 1971 года // Архив НТУ «ХПИ». – 71 л. 7. Козырев Георгий Васильевич. Личное дело № 8989, 1936 – 1940 года // Архив НТУ «ХПИ». – 23 л. 8. Можаров Владимир Андреевич. Личное дело № 10700, 1929 – 1937 года // Архив НТУ «ХПИ». – 25 л. 9. Врацкий Михаил Викторович. Личное дело № 8865, 1926 – 1934 года // Архив НТУ «ХПИ». – 25 л. 10. Шумовский Евгений Гаврилович. Личное дело № 10206, 1936 – 1939 года // Архив НТУ «ХПИ». – 14 л. 11. Рыжков Иван Васильевич. Личное дело № 100434, 1951 – 1982 года // Архив НТУ «ХПИ». – 86 л. 12. Носков Борис Алексеевич. Личное дело № 63179, 1946 – 1970 года // Архив НТУ «ХПИ». – 66 л. 13. Шатагин Олег Александрович. Личное дело № 143725, 1982 – 2000 года. // Архив НТУ «ХПИ». – 92 л.

*Островська Н.М.
м. Суми, Україна*

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ТА ДУХОВНИХ ОСНОВ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Формування духовності, удосконалення й розвиток моральних цінностей у студентів було актуальним завжди, але сьогодні ця актуальність набула особливого характеру. На підтвердження цього можна навести слова колишнього президента США Теодора Франкліна Рузвельта: «Дати освіту й не прищепити моральних принципів – значить виховати ще одну загрозу суспільству» [1].

Те, як людина ставиться до довкілля, до людей, до самої себе, як вона сприймає своє місце в житті суспільства, яка її участь у справах – це ті риси, що повинні складати моральну характеристику гуманітарно-технічної еліти, тому що саме в цих рисах безпосередньо відбивається світогляд, моральні переконання людини, її погляди та спрямованість.

Успішне розв'язання новаторського, масштабного і вкрай важливого для України завдання, яким є формування гуманітарно-технічної еліти, потребує організації і проведення серйозних наукових досліджень. Як зазначає в своєму дослідженні О.Г. Романовський, при розробленні й реалізації цієї концепції науковці прагнуть поєднати такі на перший погляд різні й суперечливі характеристики, як гуманітарне та технічне [5, с. 3].

Мета даної роботи полягає у висвітленні через призму історії уявлень про формування світогляду та духовних цінностей гуманітарно-технічної еліти.

Аналіз сучасного стану формування духовних основ гуманітарно-технічної еліти з погляду завдань всебічного гармонійного розвитку особистості дає підстави стверджувати, що ми далекі від цього ідеалу. Загалом переважна більшість громадян володіє значним обсягом знань, але рівень морально-духовної вихованості не може не викликати тривоги за майбутнє суспільства. Філософ стародавньої Греції Платон застерігав: «Освічена, але погано вихована людина страшніша за будь-якого звіра». У біблійній мудрості зустрічаємо, на перший погляд, дещо дивний постулат: «Примножуючи пізнання – ми примножуємо скорботу». На початку ХХ ст. російський учений-хімік Д.І. Менделєєв небезпідставно застерігав: «Знання без виховання – це меч в руках божевільного». Протиріччя між великим обсягом знань, новітніми інформаційними технологіями і порівняно низьким рівнем морально-духовної стану людей відчутно загострилися в другій половині ХХ ст. Далекоглядні вчені усього світу висловлюють з цього приводу небезпідставну тривогу за майбутнє людства [3].

Розглядаючи широке поняття еліта, звернемося до теоретичного визначення цього поняття В.П. Андрущенка. Науковець стверджує, що в основі елітаризму покладено ідею природженої обдарованої людини, наявність у неї таких якостей, які зумовлюють здатність найкращого виконання владних функцій у суспільстві. Термін «соціальна еліта», за твердженням В.П. Андрущенка, становить «порівняно невелику групу осіб, яка характеризується, на відміну від «маси», згуртованістю, досвідом керівництва, розвинутими міжособовими зв'язками [6, С. 281–282]. Не можна не погодитись зі ствердженням О.Г. Романовського, що студентське середовище цілком відповідає визначальним ознакам еліти, і тому воно виступає потенційним джерелом її формування [5, с. 3].

Усвідомлюючи важливість формування елітного прошарку для розвитку цивілізації, міжнародна комісія з освіти (ЮНЕСКО) визначила такі принципи освітнього ідеалу ХХІ століття: вчуся пізнавати, вчуся вирішувати, вчуся жити разом (у мирі) [8].

Розглядаючи історичний аспект формування світогляду та духовних основ гуманітарно-технічної еліти звернемося до видатних постатей політики, науки та освіти, які протягом усього життя удосконалили себе, надбавши елітарні властивості характеру, та відіграли визначну роль у долі різних країн. Це такі, як Олександр Великий, Бенджамін Франклін, Махатма Ганді, Уїнстон Черчилль та ін. Відсутність же цих властивостей тягне за собою занепад суспільства.

Мудрість і чеснота серед еліти разом призводять до досягнення золотого віку. З цього приводу пригадаємо, що піднесення США значною мірою відбулося завдяки еліті, вихованій на мудрості і чесноті, яка заклала фундамент нації близько двохсот років тому. Серед них – Бенджамін Франклін (1706–1790 рр.), який багато зробив для розквіту Америки. Життя видатного політика, одного з найбільш шанованих діячів та засновників США, ймовірно, найкращий історичний приклад людини, яка зробила себе сама. Він зміг перетворити себе настільки, що став успішним бізнесменом, дипломатом, відомим винахідником і громадянином світу [7, с. 141]. Історія самовдосконалення Бенджаміна Франкліна з допомогою «старанності», «скромності» і «сили волі» здатна і сьогодні надихнути молодих людей на шлях удосконалення себе. В процесі саморозвитку Франклін поліпшував все, чого тільки торкався. Він проаналізував свій характер і вибрав тринадцять властивостей, які хотів змінити і завдяки цьому досягти досконалості. Ось ці властивості, разом зі зробленими ним поясненнями до кожного з них: 1. Помірність. Їсти так, щоб не тупіти, пити так, щоб не заноситися. 2. Мовчання. Говорити тільки те, що могло б принести користь іншим або собі; уникати порожніх пересудів. 3. Порядок. Кожна річ повинна знати своє місце, а кожна справа свій час. 4. Рішучість. Зважитися робити те, що зобов'язаний зробити; виконувати без коливань те, що вирішив зробити. 5. Скромність. Не витрачатися на зайве, за винятком того, щоб зробити добру справу для інших або для себе; іншими словами, не транжирити. 6. Старанність. Не витрачати часу; бути завжди зайнятим чим-небудь корисним; відмовитися від усіх непотрібних занять. 7. Щирість. Ніяких обманів; міркувати просто і справедливо; і вже якщо говорити, то говорити відповідно. 8. Справедливість. Не завдавати ніякої шкоди несправедливістю або нехтуванням тієї користі, яку зобов'язаний приносити. 9. Стриманість. Уникати крайнощів; утримуватися від образливих фраз, навіть якщо вони здаються заслуженими. 10. Охайність. Не допускати ніякої неохайності відносно тіла, одягу чи поведінки. 11. Спокій. Не хвилюватися через дрібниці, або ж через події, які не можна оминати, або які зачіпають всіх. 12. Цнотливість (Без коментарів). 13. Покірливість. Наслідувати Ісуса й Сократа [7, С. 142–148].

Як приклад особистості гуманітарно-технічної еліти можна назвати лідера сільськогосподарської науки та освіти в Україні та Росії на початку ХХ ст. професора М.А. Єгорова (1879–1942 рр.), як одного із засновників агрохімічної науки та освіти в Україні, організатора багатьох профільних дослідних установ України та Росії (зокрема на Сумщині та Харківщині), визначного педагога. Наукові стосунки з видатними вченими та педагогами Д.М. Прянішніковим (1856–1948 рр.) та М.Я. Дем'яновим

під час навчання в Московському сільськогосподарському інституті та викладацької роботи заклали міцні підвалини його наукового та педагогічного професіоналізму. Він працював професором багатьох вузів України та Росії, серед яких: Харківський університет, Харківський сільськогосподарський інститут (тепер – Харківський національний аграрний університет) [4, С. 64–66]. М.А. Єгоров був досвідченим лектором, його лекції часто приходили слухати студенти, які вже здали іспит із загального землеробства. Він свідомо підкреслював різні погляди на питання, намагався зацікавити молодь і викликати в неї потребу зайнятися дослідженнями. Слід зазначити, що його підручники можна поставити в один рівень зі зразками класичної навчальної літератури за блискуче викладений матеріал та педагогічні рекомендації, які сприяли формуванню у студентів таких важливих лідерських властивостей, як самостійність, дбайливе ставлення до дослідження. Так, у вступі до підручника з агрономічного аналізу, звертаючись до студентів, вчений підкреслював важливість самостійного та точного виконання завдання, серйозного та свідомого ставлення до дослідження. Науковець зауважував, що саме таке ставлення до дослідження створює навички в роботі та залишається з людиною назавжди [2, с. 7].

Серед представників сучасної гуманітарно-технічної еліти не можна не згадати вихованця Сумського національного аграрного університету Миколу Ващенко, який у 2005 році закінчив навчання і відкрив свою справу в Польщі. На даний момент Микола Ващенко – доктор економічних наук, приватний підприємець, директор центру WBM Polska, спеціалізується з ведення господарської діяльності у сфері освітніх та консультаційних послуг: курси, консультації, майстер–класи, лекції та практичні заняття з питань управління проектами, бізнес–планування, використання фінансової підтримки фондів ЄС для розвитку польської економіки, підтримка українських підприємців, котрі бажають вести господарську діяльність у Польщі, допомога українській молоді в отриманні вищої освіти у Польщі.

Фірмі WBM Polska і Сумському Товариству «За Європейський Розвиток Сумщини» вдалося отримати фінансову підтримку на реалізацію багатьох польсько-українських молодіжних обмінів. Всі заходи виконують суттєві функції: освітню і релаксаційну. Освітня функція полягає в тому, що молодь з Польщі та України взаємно навчає формулам поведінки, поглядів на навколишній світ, а також обміну досвідом та вмінням у сферах, які є предметами окремих обмінів. У свою чергу релаксаційна функція пов'язана з тим, що українська молодь має можливість ненадовго забути і відпочити від того всього стресу і хаосу, які в даний час існують в Україні, особливо на її східних і північно-східних кордонах.

Благодійність Миколи Ващенка є яскравим прикладом елітарно-сформованої людини, з високими моральними принципами, яка прагне допомогти польській та українській молоді не загубитись у вирії часу, проблем, політичних та економічних негараздів нашої країни, допомогти українцям стати на шлях розвинутої незалежної держави, сформувавши прошарок гуманітарно-технічної еліти на основі державних програм розвитку Польщі.

І, нарешті, виникає питання: як оцінити якості гідного лідера? Адже і Гітлера можна вважати великим лідером. Він змусив весь німецький народ робити те, що вважав за потрібне. Під його керівництвом німецька індустрія і технологія досягли значних успіхів, він майже завоював всю Європу і Північну Африку. Це дійсно так, проте він при тому ввів німецький народ в безодню злиднів, як втім, і більшу частину Європи [7]. В чому ж полягає різниця між великим і гідним лідером? Великий лідер існує для себе, а гідний – для інших. Лідери на зразок Гітлера заражені манією величі і стають бранцями власного еґо, тому назвати його гідним не можна.

Отже, на прикладі видатних історичних постатей нами з'ясовано, що для підготовки елітарної, творчої особистості з широким світоглядом та духовними цінностями, необхідно сформувати у студента бажання і здатність до постійного самовдосконалення та навчання протягом усього життя. Подальші дослідження в цьому руслі мають бути спрямовані на розробку психолого-педагогічного інструментарію формування духовних цінностей молоді та ділових якостей майбутніх професіоналів у процесі навчання у вищих закладах освіти.

Список літератури: 1. Бондаренко В.В. Методологічні та теоретичні умови виховання гуманітарно-технічної еліти /В.В. Бондаренко. – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/Pedagogica/54285-5.html>
2. Егоров М.А. Агрономический анализ : руководство для воспитанников высш. и сред. с.-х. школы и агр. секций ун-тов / М.А. Егоров. – 2-е изд., испр. и доп. – Харьков, 1920. – Ч. 1 : Почва. – 64 с.
3. Кузьмінський А.І. Професійні знання. – Режим доступу : Соціально-педагогічні якості. Технологія і техніка шкільного уроку / А.І. Кузьмінський // Бібліотека українських підручників http://libfree.com/136872923_pedagogikaprofesiyni_znannya.html
4. 150 лет Харьковскому ордена Трудового Красного Знамени сельскохозяйственному институту им. В.В. Докучаева (1816–1966). – К. : Урожай, 1966. – 172 с.)
5. Романовський О. Г. Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності з формування національної гуманітарно-технічної еліти / О. Г. Романовський //Теорія і практика управління соціальними систе-

мами . – 2013. – № 2. – С. 61–72. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/>. 6. Філософський словник соціальних термінів // Під заг. ред. В.П. Андрущенко. – Харків: Корвін, 2002. – с. 672. 7. Чиббер М.Л. Духовное лидерство / М. Л. Чиббер. – Режим доступу: <http://www.ashram.ru/leadership>. 8. Ямпольская Л. И. Феномен формирования интеллектуальной элиты в образовательной парадигме технического университета / Л. И. Ямпольская : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 Томск, 1999. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/fenomen-formirovaniya-intellektualnoi-elity-v-obrazovatelnoi-paradigme-tekhnicheskogo-univer#ixzz3GQ1Gom59>

*Писарська Н.В.
м. Харків, Україна*

ОСОБИСТІЙ ВНЕСОК КОНСТРУКТОРІВ ХАРКІВСЬКОГО ТРАКТОРНОГО ЗАВОДУ ІМ. С. ОРДЖОНІКІДЗЕ У ВИРОБНИЦТВО ГУСЕНИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Важливе значення у загальній картині виробництва важкої техніки посідає виготовлення гусеничних машин, які використовувались як для сільськогосподарських потреб, так і для потреб армії. Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе (ХТЗ) мав світову славу і як такий, що виготовляв техніку для потреб господарства так і, хоча й меншою мірою, для військових потреб. Проте, неможливо уявити собі виробництво будь-яких речей, а також техніки, без участі людини. Тому у доповіді мова піде про конструкторів, які зробили значний внесок у проектування гусеничної техніки.

Першим гусеничним виробом сільськогосподарського призначення, який було виготовлено на ХТЗ, став трактор СХТЗ-НАТІ. Активну участь у виробництві цієї машини брав тогочасний директор ХТЗ П.І. Свистун, а також головний інженер заводу П.А. Альбов, заступник директора І.Н. Василенко, начальник управління реконструкції М.А. Турчин, заступник головного інженера А.І. Ситниченко та ін. У роки війни ХТЗ евакуювали на Алтай, де було виготовлено трактор АСХТЗ-НАТІ, головним конструктором на той час був М.С. Сидельніков [1, с. 52].

Після повернення заводу до Харкова, було створено іще декілька моделей гусеничних тракторів сільськогосподарського призначення, зокрема: ДТ-54 (1949 р.), дослідні зразки якого виготовили ще на Алтайському тракторному заводі. Наступний гусеничний трактор створено у 1962 р. – це Т-75, у його розробці брали участь конструктори: Б.П. Кашуба, Г. Огій, Л. Зеліковський, Г. Кутьков, А. Рак, І. Якименко, М. Тонкий, Г. Бежик.